

Mariánska črta kňazskej spirituality

Skôr, než začneme, ako by povedal svätý Ján Pavol II.: *philosophári cum María*¹, musíme si zodpovedať niekoľko základných otázok. Prvá z nich znie: „Prečo sa neustále zaoberáme mariánskou zbožnosťou? Odpovedať na túto základnú otázku nebudem ja, ale prenechám to tomu azda najpovolanejšiemu z povolanych. Svätý Bernard sa zo svojho vzťahu k Preblahoslavenej panne vyznáva aj takto: „*De María nunquam satis.*“² O Márii sa teda nikdy nehovorí nielen dost, ale najmä nie dostatočne. A inak tomu nebude ani teraz: bude to málo a nedostatočne. Druhá otázka však priamo plynie z tej prvej. Prečo sa svätý Bernard tak intenzívne venoval práve mariánskej úcte? Za touto otázkou celkom otovorenou a jasnou, stojí v tieni ešte aj tretia, moja skromná, nevyslovená a nie celkom zreteľná otázka: „Prečo by som sa mariánskemu kultu mal oddávať ja? Som predsa teológ, vzdelaný, rozhladený človek a mariánska úcta patrí do úst starých babiek. Tak prečo Mária a nie Peter a Pavol, Cyril a Metod, alebo Andrej-Svorad a Benedikt, či svätý Gorazd, patróni našej diecézy a tohto seminára?“ Aj takto môže vyzeráť kňazské *philosophári cum María*. Práve svätý Bernard je však dokonalým príkladom toho, prečo je takýto názor mylný.

Keď mu svätá Hildegarda z Bingenu odpovedala na jeho list, napísala: „Ty si orol, ktorý stále hľadá do slnka.“³ Ale pohľad priamo do slnka je pre nás bolestivý. Nik neznesie dlho taký pohľad bez toho, aby sa mu zatmelo pred očami a zatočila hlava. Bernard bol iný. On bol ako orol, ktorý hľadá rovno do slnka, čiže rovno do Božej tváre. Pre nás ostatných je potrebné hľadiť na niečo iné, aby si oči našej duše zvykli na prenikavý jas Božej tváre. Aj svätý Augustín hovorí: „Aby to vaša láska pochopila: Boží Syn predstupoval pred nezdravé duše, poranené srdcia a zapálené duchovné oči. K takýmto ľuďom prišiel. Ako teda mohla duša uvidieť to, čo je dokonalé? Tak, ako zvyčajne: pohľadom na nejaký osvietený predmet možno zistiť, že už vyšlo slnko. Lebo hľadiť priamo do slnka sa nedá. Ale aj ľudia s chorými očami sú schopní vidieť stenu zaliatu slnečným jasom; alebo vrch, či strom, či niečo podobné.“⁴ A tak sa nám pred oči stavia Mária, aby si pri pohľade na ňu náš duchovný zrak privykol na jas Božej veleby a aby sme raz mohli byť takí ako Bernard: orol, ktorý hľadá rovno do slnka. Koniec-koncov, práve Bernard absolvoval rovnaké duchovné

¹ IOANNES PAULUS II., *Fides et ratio* 107 (AAS 91, s. 88).

² BERNARDUS CLAREVALLENSIS, *Sermo de nativitate Mariae* (PL 183, stl. 437D).

³ HILDEGARDIS BINGENSIS, *Epistula 29 Responsio Hildegardis*, (PL 197, stl. 190C): „Tu autem aquila es aspiciens in solem.“

⁴ AUGUSTINUS, *In Iohannis evangelium tractatus* 2, 7 (CCL 36, s. 15).

cvičenia: so zaľúbením hľadel na Máriu a neustále opakoval: „*De María nunquam satis*“.

Preto vás teraz pozývam zahľadiet sa do Márie a to v pravom zmysle slova: zamilovať si ju, pretože ona ako dokonalé zrkadlo odráža pravý jas Božieho svetla. Skúmajte Máriu a nájdete dokonalý obraz toho, čo potrebujete pre pozemské putovanie, aby sme raz mohli s vycivčeným zrakom pozrieť priamo do nebeského svetla a nazerat' na žiaru absolútnej Pravdy (*veritatis splendor*).

Kto je teda Mária? Skúmajme ju tak, ako zaľúbenec skúma tvár svojej milej, aby mu neušlo nič, čo zdôrazňuje jej krásu a nedokáže sa na ňu vynadávať. Nechcem s vami dnes hľadať Máriu na zvyčajných miestach. Pokúsím sa pred vami dnes predostrieť možno trochu nezvyčajné pohľady na jej nehasnúcu nádheru. Možno to bude v trochu inom, netradičnom svetle, ktoré nám odhalí to, čo sme ešte nevideli a prezradí to, čo sme ešte nevedeli.

K tomuto zamysleniu nás priamo privádza orol, ktorým Hildegarda nazvala Bernarda. Orol je od nepamäti symbolom Evanjelia podľa Jána. Už aj Augustín hovorí: „Ušiam vašej lásky iste neznie cudzo, že evanjelista Ján sa ako orol vznáša oveľa vyššie a preletí aj pozemské mračná, aby svojím nadmieru ostrým zrakom uzrel svetlo pravdy.“⁵ Štvrté evanjelium nám poskytuje veľmi zvláštny obraz o Márii. V tomto posvätnom spise našej viery sa Ježiš Márii prihovorí dvakrát. Ani raz ju však nenazve matkou, lež ženou. Augustínov bystrý intelekt sa pri tomto pozoruhodnom jave zastaví a pokúša sa ho vysvetliť: „Iba z dôvodu, že ide o tajomstvo, sa zdá, akoby ženích nespoznával matku, z ktorej vzišiel. Hovorí jej: *Čo mňa a teba do toho, žena? Ešte neprišla moja hodina. Čo to znamená? Hádám len neprišiel na svadbu preto, aby učil pohrdat' matkou? Ved' ten, komu prišiel na svadbu, si iste bral ženu preto, aby splodil deti. A ak túžil splodiť deti, zaiste chcel, aby si ho tie deti vážili. Vari prišiel Ježiš na svadbu preto, aby pohrdol matkou, keď svadba sa slávi a ženy sa vydávajú práve preto, aby mali deti, ktorým Boh prikazuje vážiť si rodičov? Bratia, v tomto sa bezpochyby niečo skrýva. A ide o významnú vec.“⁶ Augustín túto epizódu ako prvý kresťanský mysliteľ priamo spája s Máriou pod krížom, kde ju Spasiteľ opäť nazve ženou: „Zázrak, ktorý sa chystal urobiť, mal teda urobiť svojím božstvom, nie slabosťou. Žiadala oň však matka. Akoby teda zaprel svoju ľudskú telesnosť, lebo mal vykonať Boží skutok. Akoby povedal: „To zo mňa, čo vykoná tento zázrak, nepochádza z teba: nesplodila si moje božstvo. Ale porodila si moju slabosť, a preto ťa spoznám vtedy, keď*

⁵ AUGUSTINUS, *In Iohannis evangelium tractatus* 15, 1 (CCL 36, s. 150).

⁶ AUGUSTINUS, *In Iohannis evangelium tractatus* 8, 5 (CCL 36, s. 84).

bude táto slabosť trpieť na kríži.“ Ale do tej hodiny ju kvôli skrytému zmyslu akoby nespoznáva a v tú hodinu, ktorá ešte neprišla, ju opäť spozná. Spozná ju vtedy, keď umieralo to, čo porodila. Nezomieralo totiž to, skrze čo bola stvorená aj Mária, ale zomieralo to, čo bolo stvorené skrze Máriu. Nezomierala božská nekonečnosť, zomierala krehká telesnosť.“⁷

Tak možno, vďaka Augustínovmu všímavému pohľadu, vybadať v Jánovom evanjeliu inklúziu, keď Ježiš nazýva matku ženou a celé evanjelium sa tak delí na tri úseky: prvý božský pred vtelením, druhý ľudský od Kány Galilejskej po Kalváriu a tretí opäť božský po zmŕtvychvstaní. Pozemský Ježiš, teda všetko to, čo o ňom tu na zemi vieme, je obrazne uzavretý v žene (žena, ešte neprišla moja hodina – žena, hľa tvoj syn), vo svojej Matke Márii. Preto je pre nás pohľad na Máriu taký vzácny, lebo v sebe uzatvára celého pochopiteľného, vnímateľného a napodobiteľného Krista: „čo sme počuli, čo sme na vlastné oči videli, na čo sme hľadeli a čoho sa naše ruky dotýkali, to zvestujeme: Slovo života.“ (1Jn 1,1) Zdá sa mi však, že tajomstvo tohto výroku, siaha ešte ďalej. Neoslovil ju matka, ale žena, ako by tým myslel ešte inú ženu, vo vnútri ktorej žije pozemský Kristus. Tou druhou ženou v Ježišovom živote nie je totiž jeho matka, ale jeho nevesta. A tak sa Mária stáva obrazom, akýmsi základným archetypom a antitypom existencie Cirkvi.

Počul som niektorých teológov hovoriť, že II. Vatikánsky koncil nepodal v oblasti mariológie žiadnu zásadnú výpoveď. Ja však jednu celkom zásadnú vidím: kapitolu o Márii vložil do dogmatickej konštitúcie o Cirkvi ako jej záverečnú kapitolu, ako jej dokonalé vyvrcholenie, ako *das Endspiel*, povedal by Urs von Balthasar. A to je pre nás niečo absolútne podstatné, niečo bez čoho sa nedá poriadne po kresťansky žiť. Odlúčení bratia sestry, ale aj niektorí zjednotení bratia a sestry totiž hovoria, že mariánska úcta je akýmsi neesenciálnym aditívom viery, niečím, bez čoho môžeme ako kresťania efektívne existovať. Z toho pohľadu sa však zdá byť absolútne esenciálna, pretože bez intenzívneho záujmu o mariánsku spiritualitu nebudeme vedieť aká je a aká má byť Cirkev, nebudeme jej rozumieť, nebudeme ju vedieť milovať, ani jej opravdivo slúžiť. V Márii totiž vidíme, aká je Cirkev naozaj, aká je krásna, vzácna, vyvolená, jedinečná. Keď svätý Bernard na Štedrý večer v roku 1146 vošiel do katedrály v Speyri, uchvátený láskou k Božej Matke pridal na záver spevu „Salve Regina“ ono slávne trojveršie: „*O clémens, o pia, o dúlcis Virgo María.*“ Takto sa učil milovať Máriu a v nej sa učil

⁷ AUGUSTINUS, *In Iohannis evangelium tractatus* 8, 9 (CCL 36, s. 87-88).

milovať aj Cirkev: nepoškvrnenú, aj keď pre všetkých Nazaretčanov bola isto iba biednou pobehlicou, plodnú a rodiacu samého Boha, hoci pre mnohých ľudí tej doby bola málo požehnanou matkou jediného dieťaťa, dokonale šťastnú, hoci niet takej bolesti, ktorá by sa jej nebola dotkla, a vyvolenú pre kráľovskú svadbu, hoci si ju podľa vonkajšieho zjavu vzal za ženu len obyčajný tesár. Aj Cirkev je taká istá: nepoškvrnená, hoci my sami, jej deti, z nej často robíme v očiach ľudí tú poslednú chuderu, ale ona taká nie je. Je aj neskonale plodná, hoci dnes sa zdá, akoby jej lono bolo v Európe vyschnuté, ale ono nie je. Je dokonale šťastná, hoci sa na nej vrší zloba celého sveta a dokonca aj jej vlastných detí, ale to ju nezlomí. A je aj vyvolená kraľovať naveky, hoci sa dnes zdá, že do nej vstupujú iba tí, ktorí nemajú všetkých päť pohromade. To je Mária, to je Cirkev. Skúmajme Máriu a prenikneme k tajomstvu Cirkvi, milujme Máriu a naučíme sa milovať aj Cirkev, budme oddaní Márii a budeme rovnako oddaní aj Cirkvi.

V Speyri sa však nebánil o Márii iba svätý Bernard. Blízko neho v mladosti pobývala aj svätá Hildegarda z Bingenu. A našiel sa tam ešte niekto, kto vrúcne miloval a výborne poznal Máriu. Niekto, komu Mária vycvičila zrak natoľko, že bol schopný vidieť až do neba. Bola to žena. Lekárka. Evanjelická konvertitka ku katolicizmu. Excelentná teologička. Mystička. Trpitelka. Bola to Adrienna zo Speyru, ktorej nádherná knižka *Služobnica Pána* mi dokáže rozbúchať srdce zakaždým, keď ju beriem do rúk. Vrele vám ju odporúčam, aj keď je to nie ľahké čítanie. Predsa však už prvá krátka sentencia z tejto knižky je dokonale omračujúca: „Ako je snop uprostred previazaný a ku koncom sa rozširuje, tak je Máriin život zhrnutý v jej *áno*. Z neho dostáva svoj zmysel a svoju podobu a rozširuje sa smerom dopredu i dozadu. To, čo jej život jedinečne zhrnuje, je zároveň to, čo ju sprevádza v každom okamihu jej existencie, čo osvecuje každú časť jej života, čo prepožičiava každej okolnosti jej jedinečný zmysel a jej samej daruje vo všetkých situáciách stále novú milosť, aby im porozumela.“⁸ A presne toto sa musíme naučiť. Bez toho Mária nie je Máriou a bez toho Cirkev nemôže byť Cirkvou. Ľudské *áno* je pre kresťanskú zbožnosť nedišpenzovateľné. Môj primičný kazateľ, už nebohý Peter Sekáč, mi na primičnej kázni povedal: „Vo svojom kňazskom živote nemusíš urobiť veľa. Stačí, aby si zostal verný. Vernosť sama o sebe je totiž už dostatočným výsledkom ľudského života.“ On miloval Máriu, miloval Cirkev, on to chápal.

⁸ ADRIENNE VON SPEYR, *Služebnice Pána*, s. 5.

Tu sa teda pred nás, bratia, kladie vážna úloha: ak sa neodhodláme vo svojom živote povedať pravé, nefalšované, mariánske áno, nie sme vhodní pre život v Cirkvi. Mám priam strach, keď to hovorím, lebo predovšetkým ja sa cítim byť touto vetou hlboko usvedčený z hriechu. Ale aj napriek tomu to musím povedať, pretože cítim hlbokú pravdivosť toho, čo o Máriinom áno, aj o mojom áno, aj o vašom áno, aj áno každého člena Cirkvi povedala speyrská mystička: „Lebo presne taká je povaha slova áno: zaväzuje toho, kto ho vysloví, ale zároveň mu ponecháva úplnú slobodu v tom, akú mu dá podobu. On naplňa svoje áno svojou vlastnou osobnosťou, dáva mu jeho váhu a osobité zafarbenie. Ale on je zároveň svojím áno sám formovaný, oslobodzovaný a uskutočňovaný. Každá sloboda sa totiž rozvíja len sebaobetovaním a zrieknutím sa voľnosti. A práve z tejto slobodnej zviazanosti pochádza aj každá plodnosť.“⁹ Jedine náš mariánsky neobmedzený súhlas daný Bohu cez biskupa nám umožní byť v kňazskom živote apoštolsky plodní. Len keď budeme zviazaní príkazmi našej viery, budeme naozaj slobodní pre konanie nie svojej, ale Božej vôle, a jedine tak získame skutočnú duchovnú plodnosť, ktorú dnes Slovensko, naša diecéza a celá Európa tak zúfalo potrebuje. Tento záver je jednoduchý, priam prozaický, ale zároveň nekonečne hlboký a duchovne nesmierne výživný.

Raz, keď som bol ešte ja sám prvákom v seminári, sedel som so svojím rakúskym priateľom, duchovným synom svätého Bernarda, cisterciánskym mníchom Karlom Wallnerom v aute a viedli sme duchovný rozhovor o všeličom možnom. Ja totiž veľmi rád vediem duchovné rozhovory a Karl je na tom tak isto. Medzi iným prišla reč aj na kňazský seminár. Vtedy mi povedal: „Vieš, u nás veľmi mnoho ľudí študuje teológiu, ale veľmi málo z nich sa chce stať kňazmi. Ale tí, ktorí sa na to podujmú, to sú naozajstní hrdinovia.“ A ja mám dojem, že v dnešnom svete ako kňazi obstoja už jedine hrdinovia. Ich jedinečným poznávacím znakom je to, že sú schopní povedať naozajstné mariánske áno. A presne preto sa na päť, či šesť rokov dáme zavrieť do seminára: aby sme na konci tejto doby boli schopní povedať jedno jediné neobmedzené slobodne zaväzujúce áno. O nič viac a o nič menej nejde. Preto sa veľmi intenzívne a veľa musíme učiť od Márie, aby raz tak trošku aj vďaka nám naozaj zažiarila Cirkev ako jej presný a verný obraz. To bol totiž pôvodný úmysel II. Vatikánskeho koncilu: „*Lumen gentium cum sit Christus, haec Sacrosancta Synodus, in Spiritu Sancto congregata, omnes homines claritate eius, super faciem Ecclesiae resplendente, illuminare*

⁹ ADRIENNE VON SPEYR, *Služebnice Pána*, s. 5.

*vehementer exoptat, omni creaturae Evangelium annuntiando.*¹⁰
Keďže Kristus má byť svetlom národov, tento posvätný koncil, zhromaždený v Duchu Svätom, veľmi túži ohlasovaním evanjelia každému stvoreniu osvietiť ľudí jeho jasom, ktorý žiari z tváre Cirkvi. A k tomu nech nám pomáha aj sama Matka Cirkvi, ktorej nepoškvrnené počatie si dnes pripomíname.

Mgr. Róbert Horka, PhD.

¹⁰ CONCILIUM VATICANUM II., *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* 1 (AAS 57, s. 5).